תוסף ביקורתי

למאמר "לימודי הכלכלה כמשוואה בלא משתנים ערכיים"

שמשון ביכלר

ירושלים, יולי 2005

www.bnarchives.net

ב-4 ביולי 2005, פרסם עתון 'הארץ/דה-מרקר' מאמר תחת הכותרת "לימודי הכלכלה כמשוואה בלא משתנים ערכיים". המאמר הוא דוגמא מצוינת לאלו שאוהבים 'ביקורתיות', 'דה-קונסטרוקציה' ותיאוריות של השתקה וצנזורה של היום. המאמר הוא גם דוגמא מצוינת לאופיו של 'הארץ', ובעיקר ליכולתם של עורכיו, אשר רוחם של בעלי ומנהלי העיתון מפעמת בקצות עצביהם.

הכתב התייגע בראיון ארוך עמי, אך נראה שרק חלק קטן ממנו הצליח להגיע אל המאמר, ועל פי סימנים שונים, ידה הגלויה של העריכה פגעה בהבנת הדברים.

זוהי הזדמנות טובה להשוות בין מה שנכתב ובין מה שהוצג בראיון.

לא נתייחס למה שנכתב במאמר על "התיאוריה של ביכלר", ושותפו ניצן. התיאוריה דורשת עיון רב וקשה להצגה במספר מועט של משפטים. חלק קטן ממנה מוצג בעברית בספר המשותף של ביכלר וניצן (2001) *מרווחי מלחמה לדיבידנדים של שלום*. ירושלים: כרמל. [1]

בסופו של דבר קשה לדרוש מעיתונאי בן-זמננו לקרוא תיאוריות. לא בשביל זה שוקן מעביד אותו.

לעומת זאת, המאמר עוסק בשיטות הלימוד באוניברסיטה. לפי ביכלר, "...הסטודנטים לא לומדים בכלל איך לעשות מחקר אמפירי, איך להסתכל ישר על המציאות..." הדוקטרינה הנאו-קלאסית ('מדע-הכלכלה') שוקדת להתחמק מהמציאות. "...כך למשל, מסתכלים על התפלגות השכר לפי השכר הממוצע..." "...צריך להבין", מסכם ביכלר, "כי השכר הממוצע נדחף למעלה בגלל כמה בעלי משכורות גבוהות. למעשה, אם היו בודקים כמה מרוויחים מרבית האנשים, היו רואים שמדובר בשכר הנמוך בהרבה מהשכר הממוצע..."

הקטע הזה הוא דוגמא טובה לעיוות המציאות על ידי עיתוני שטיפת-המוח של ימינו.

בראיון לקראת המאמר הנושא העיקרי היה עיוות המציאות על ידי כוהני הדוקטרינה הנאו-קלאסית ('מדעני הכלכלה'). השיחה התרכזה ביסודות האמונה של הדוקטרינה הנאו-קלאסית ('מדע-הכלכלה'). אחד מהעיקרים שעליהם רובצת האמונה, הוא שיווי-המשקל המכאני.

הופעת סדקים באמונה של שיווי-המשקל הנאו-קלאסי, עשויים לבשר על התמוטטות רועשת של הכנסייה כולה. [2]

אחת ההופעות של שיווי-המשקל הזה מצוי ב'**התפלגות-הנורמלית**'.

זוהי בסך-הכל פונקציה תמימה למראה בצורת פעמון, שמסמלת יותר מכל את ראיית העולם הקפיטליסטית ואת האידיאליזציה הבורגנית, אשר 'הארץ' ועורכיו הינם משומרי החומות שלה.

מאחר שמדובר בהשקפת-עולם הרמונית, היא משקפת את האמונה שהממוצע הסטטיסטי (Mean), מעצם ההגדרה, הוא גם השכיח (Mode) וגם החציון (Median). היא משקפת את הביטחון של האדונים, ששני שליש מהאנושות מצויה בטווח של 'סטיית-תקן' אחת מימין ומשמאל לאותו ממוצע, ושככל שמתקרבים לקצוות, שם משתקפים המקרים 'הקיצוניים'.

זאת הסיבה, כך מאמינים שומרי החומות אקדמיים, לכך שעדרי 'המצביעים' (אותם המון 'הצרכנים הפוליטיים האוטונומיים'), נוטים 'לבחור' במפלגות 'מרכז' ו'מנהיגים מרכזיים'.

שהרי 'הדעות הקיצוניות', 'השוליים הסהרוריים', בעיקר 'השוליים השמאלניים' – אלו תמיד מצויים בקצוות. פשוט הם שונאי עצמם ושונאי עמם. 'במציאות', 'בשטח', 'בחיי-יום-יום', לא קיימים מורדים, לא תמצאו מהפכנים או אוהבי חירות. קיימים לעומת זאת, מפירי-סדר בלבד, ואלו מצויים בשולי ההתפלגות הנורמלית.

'ההתפלגות הנורמלית' היא היסוד שעליו מבוססים 'סקרי דעת קהל', ולמעשה ההנחה שתיתכן בכלל התפלגות סטטיסטית לדבר הזה שמכונה 'התנהגות פוליטית'. זאת הסיבה שניתן בכלל לקבוע הסתברויות של 'הסטייה' מ'ההתנהגות התקינה'. זה סוד קיומה של 'הרגרסיה' האקונומטרית ו'הקורלציה' הסטטיסטית. למעשה כלל היומרנות המדעית של מדעי-החברה נשענת על הצלב הזה – 'ההתפלגות הנורמלית'.

אחד הדברים הסותרים יום-יום את תמונת העולם ההרמונית הזאת, היא התפלגות ההכנסות בחברה המודרנית. התפלגות-הכנסות אינה תופעה טבעית כמו שהיא נראית. היא בעצם משקפת את מבנה הכוח בחברה. היא נכפית על בני-האדם וחלק מקיומה תלוי בהצדקות שהיא מקבלת. ואת הזיכיון להנפקת ההצדקות ולהפצתם כחומר לימוד, קיבלה הכנסייה הנאו-קלאסית. היא שולטת בלימוד ובהצדקת הידע, הטכנולוגיה והחשבונאות של זרמי חלוקת-ההכנסות.

הבעיה אינה כלל שיטות הלימוד. הבעיה היא המציאות. ולכן, חשוב לעקר את המציאות הזאת ולהעלימה.

'ההתפלגות הנורמלית' משקפת את האידיאליזם הבורגני באמצעות פיקציה המושלטת במדעי החברה: יש 'קצת עניים' (נניח מצויים בצד שמאל של 'ההתפלגות הנורמלית'). 'קצת עשירים' (בצד ימין שלה) והרוב 'בינוניים', שמסתופפים בשני שליש משטח המרכז של ההתפלגות. שהרי זוהי מהות 'המודרניזציה' (מודרה = בינוניות).

אבל, מה אפשר לעשות, שבחברה קפיטליסטית "נורמלית" חלוקת-ההכנסות בולטת מאד בהתפלגותה **הלא-נורמלית**.

במקום התפלגות "פעמון", עם מעט עניים, מעט עשירים, והרוב הדומם באמצע – המציאות הינה לא-נעימה: המציאות היא שמיעוט של בעלי הכנסות גבוהות (בדרך כלל מהון) מנכס/שולט על חלק גדול של של ההכנסה החברתית, בעוד שמרבית בני-האדם (שרוב הכנסתם משכר) משתכרים משכורות צנועות או נמוכות. התוצאה היא שבחברה קפיטליסטית "נורמלית" ההכנסה הממוצעת (המשקפת הכנסות גם מהון וגם משכר) גבוהה בהרבה מההכנסה השכיחה (המשקפת בדרך כלל הכנסות משכר בלבד).

אחת השיטות להעלים זאת, היא באמצעות השמוש המטעה בסטטיסטיקה הלאומית של השכר.

ראשית, יוצרים רושם שמדובר בכלל ההכנסות במשק. וכאן חשוב לציין, שבישראל (ולמעשה ברוב המדינות), מדובר אך ורק **במקבלי שכר**. **בעלי ההון** אינם נכנסים לסטטיסטיקה הישראלית של 'העשרונים'. זאת סטטיסטיקה עלובה שבעלי הזיכיון עליה הם 'הל.מ.ס' ו'המוסד לביטוח לאומי'.

שנית, הסטטיסטיקה הרשמית של "ההכנסות משכר" לכשעצמה מטעה ביותר. היא מטעה משום, שאף כי אינה כוללת את בעלי ההון ישירות, היא כוללת, במסווה של "שכר", הכנסות הוניות: הכנסות של בעלים שמשלמים לעצמם משכורות, של בעלים-מנהלים, של מנהלים שותפים, וצורות אחרות של הכנסה המוצגות כשכר אך למעשה נובעות מההון.

שלישית, הסטטיסטיקה, לפחות בישראל, אינה מנסה לחשב את השכר **השכיח**, כלומר את "הממוצע" של רוב השכירים, אלא מביאה את הקטגוריה של השכר הממוצע במשק (שכולל, כאמור, הכנסות של בעלי הון ומנהלים).

וראו איזה פלא: רוב השכירים במשק מצויים <u>מתחת</u> לממוצע השכר!

הסיבה: חלק מהתרמית היא ההנחה של התפלגות השכר הנורמלית. כלומר, שמדובר בהתפלגות שכר הרמונית, אשר מתפלגת ברובה מסביב לממוצע שהוא קרוב מאד, מכאן, בערכיו לשכיח ולחציון. זאת הנחה שמעלימה את המציאות הלא נעימה של התפלגות **לא-נורמלית**, התפלגות של קיטוב גדל בהכנסות, וב'שכר'.

כתוצאה מכך, 'ממוצע' השכר 'נמשך' ימינה אולם השכירים לא מודעים לכך.

זאת דוגמא פשוטה ביותר של תעלולי האמונה באקווילבריום ובהתפלגות הנורמלית.

ביכלר: תוסף ביקורתי

ואם כבר עוסקים ב'דהקונסטרוקציה':

"...למעשה, אומר ביכלר, אם היו בודקים כמה מרוויחים מרבית האנשים, היו רואים שמדובר בשכר הנמוך בהרבה..."

מדובר בהתפלגות שכר. מדובר בשכירים. ושכירים הינם בני-אדם שעובדים ומשתכרים. לא מרוויחים. אבל הרוח הנאו-קלאסית השורה על עורכי 'הארץ' ובעליו לא מותירה מקום להרהורים כגון אלה. בדוקטרינה הנאו-קלאסית, שהיא האידיאולוגיה של הקפיטליזם בן-ימינו, אין שכירים, אין רנטיירים, אין בעלי-הון ובוודאי לא בנקאים. כולם מקבלים פיצוי עבור סבלם או מניעת סיפוקם, בהתאם לתרומתם לתהליך הייצור. איך אומרים בלי בושה במדורי הבורסה של 'הארץ' (כחיקוי לעיתוני ארה"ב)? **מייצרים רווח**...

אין מה לדבר: שכירים המשתכרים מעבודתם יש אצל הבולשביקים. ב'הארץ' קיימים אך ורק הונות-אנושיים, מרוויחנים שכאלה.

חשוב לציין, למען שוחרי 'הביקורתיות' וה'דהקונסטרוקציה', שלפני כעשרים שנה, בקיץ 1985, התחלנו (ניצן וביכלר) לפרסם בעיתון 'חדשות' (בבעלות שוקן), סדרת כתבות שפירטה את שיטות התרמית של הסטטיסטיקה הלאומית והתאגידית בכל הנוגע לשכר ולחלוקת-ההכנסות.

בין השאר הסדרה הראתה כיצד הממשלה, המעסיקים וההסתדרות מרמים את השכירים ב'תוספת היוקר' בעת אינפלציה. כיצד כל אחד מהארגונים הגדולים במשק, הממשלתיים והעסקיים, הפרטיים והציבוריים, מחשב את 'השכר הריאלי', כיצד הם מצדיקים את השיטות שלהם, ובעיקר כיצד הם מרוויחים מהן. [3]

התעתדנו לפרסם סידרה בת 10 כתבות 'בחדשות'. שם הסדרה היה "כל מה שרצית לדעת על השכר". אחרי הכתבה החמישית הופסקה הסדרה. הוסבר לנו שהבעלים לא אוהבים את 'ההשתוללות הפופוליסטית' שלנו.

זה מה שספרתי לכתב. ואת מה ש'הארץ' 'דה-מרקר' הועילו לפרסם כבר ראיתם למעלה.

הערות

[1] הסברים מפורטים יותר של התיאוריה על מגווניה ודקויותיה מצויים במאמרינו ובספרינו השונים. חלקם מופיעים באתר שלנו www.bnarchives.net .

[2] למעשה, עצם הכתבה הזאת מעידה על התערערות האמונה. אלא ש'הארץ' מפרש את הסדקים כאילו מדובר בתיאוריה מדעית שנפגמה במקצת בדרך הלימוד שלה.

[3] מי בכלל זוכר את האינפלציה האיומה בת אלפי האחוזים שהם השליטו בסוף שנות השבעים ותחילת שנות השמונים. לאחרונה הם התחילו לחגוג את חגיגות הדברת האינפלציה, ולחלק לגיבורים (כלומר לעצמם) מדליות. 'הארץ' ו'דה-מרקר' הצטרפו לחגיגת שטיפת המוח. גם אז 'הארץ' היה שותף לה. ניתוח אלטרנטיבי (בעברית), לוגי ואמפירי ראו בספר: *מרווחי מלחמה לדיבידנדים של שלום*, פרקים ד-ה.